بەدەن تىلى توغرىسىدا

◉ تۇرسۇنمۇھەممەت ھۆسۈن

ئادەتتە سۆزلىگۈچى بىلەن تىڭشىغۇچى بىر ـ بىرىنىڭ چىراي ئىپادىسى، بەدەن قىياپىتى، قول ئىشارىسى، باش ھەرىكىتى، كۆز، قاش قاتارلىق ئەزالار ئارقىلىقمۇ پىكىرلىشىدۇ، ئۇچۇر، ھېسسىيات ئالماشتۇرىدۇ. ئايرىم ھاللاردا بۇنداق ئۇچۇر ئالماشتۇرۇشنىڭ ئۇنۇمى تىل ئارقىلىق ئۇچۇر ئالماشتۇرۇشتىن ئۇنۇملۇك بولىدۇ. بۇنداق ئۇنسىز ئامىللار ئادەتتە بەدەن تىلى دەپ ئاتىلىدۇ.

كىشىلىك ئالاقە گەپ ـ سۆزسىز بولمايدۇ. ئىجتىمائىي ئالاقىدە گەپ ـ سۆز ئارقىلىق پىكىر، ھېسسىيات ئالماشتۇرۇلىدۇ. بۇ ئالاقىدىكى مۇھىم ئامىل، شۇنىڭ بىلەن «ئاۋازسىز تىل»(ئىشارەت) ئارقىلىقمۇ ھېسسىياتنى، پوزىتسىيەنى ئىپادىلەپ كىشىگە تەسىر كۆرسەتكىلى بولىدۇ.

بۇنىڭدا كۆزنىڭ ھېسسىيات، قىياپەتنى ئىپادىلەشتىكى رولى ئىنتايىن چوڭ بولۇپ، ئادەم ياكى شەيئىلەرگە تۇز قاراش سۈرلۈكلۈكنى: سىغارىيان قاراش يەڭگىللىكنى؛ كۆزنى بىر نۇقتىغا تىكىپ ئۇنسىز جىمجىت قاراش پىكىر قىلۇاتقانلىقنى؛ ئالىيىپ قاراش ئارقىلىق نەپرەتلەنگەنلىكنى... ئىپادىلەپ بەرگىلى بولىدۇ. كۆزنىڭ ئېچىلىپ ـ يۇمۇلۇشى، كۆز نۇرىنىڭ تىكلىنىشى، قاش ـ كىرپىك، قاپاقلارنىڭ ھەر خىل ھەرىكەتلىرى چوڭقۇر مەنە، ئىچكى ھېسسىياتنى ئىپادىلەيدۇ. مۇشۇ نۇقتىدىن ئېيتقاندا كۆزنى «كۆڭۈلنىڭ

ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار نامبىرى

ئېكرانى» دېيىشكە بولىدۇ.

رېئال مۇھىت كىشىلەر ئېڭىغا تەسىر كۆرسىتىپ ئوخشىمىغان دەرىجىدە ھېسسىيات پەيدا قىلىدۇ. بەزىدە ھەتتا بۇخىل ھېسسىياتنى كىشىلەر ئۆزىمۇ تۇيماي قالىدۇ ۋە ئۇنى تىز گىنلەپمۇ ئالالمايدۇ. كىشىلەرنىڭ ياقتۇرۇش، ياكى قارشى تۇرۇشتىن ئىبارەت ھالىتىنى بەدەن تىلى بىلەن ئىپادىلەشتە تەبىئىي ۋە يېقىشلىق بولۇشنى ئىشقا ئاشۇرۇش لازىم. بۇنىڭ ئۈچۈن ھەرىكەت - ئىشارىلىرىمىز يېقىملىق بولۇشى، قىياپەت بىلەن ھەرىكەت ماسلاشقان بولۇشى، بىردەك قارشى تەرەپنىڭ روھىي ھالىتى، ھېسسىياتىغا ماسلىشىشى، تەكشىغۇچىلارنىڭ ئارزۇ - ئارمانلىرىنى قوزغاپ، ئۇلارنىڭ يۇرەك تارىنى چېكەلەيدىغان بولۇشى كېرەك. شۇندىلا ئىپادىلەنگەن مەنە كۈچلۈك تەسىر قوزغىيالايدۇ.

كىشىلەرنىڭ چىراي شەكلىدە ئىپادىلەنگەن زېرىكىش، غەزەپلىنىش، نەپرەتلىنىش، قايغۇرۇش، خۇشاللىنىش قاتارلىق ھەرخىل مۇرەككەپ ئىچكى ھېسسىياتلىرى ۋە ئۆزگىرىشچان كۆز ھەرىكىتى شۇ كىشىنىڭ چىراي قىياپىتىدىمۇ ئۆز ئىپادىسىنى تاپقاندىن سىرت، قارشى تەرەپنىڭ چىراي ھالىتىدىمۇ مۇشۇ خىل ھالەتنى شەكىللەندۈرىدۇ. قاشنىڭ خەۋەرنى ئىپادىلەش سېزىمچانلىقى نىسبەتەن يۇقىرى بولىدۇ. قاشنىڭ ھېسسىياتنى ئىپادىلەشتە، كۆزگە ماسلىشىچانلىقى كۈچلۈك، ئىشارەت تۇرىمۇ كۆپ، ئومۇمەن كىشىلەر خۇشال بولغاندا كۆزنى پۈرۈشتۇرۇپ كۈلىدۇ، ئىچى پۇشقاندا قېشىنى پۈرلەشتۈرۈپ بىلەن قوشۇمسىنى تۇرۇۋالىدۇ، ياكى كۆزنى يۇمۇۋالىدۇ، نەپرەتلەنگەندە كۆزنى بىر نۇقتىغا تىكىپ ھوميىدۇ...

يۇقىرىقىلاردىن باشقا يۈزىگىز دىكى ئوخشاش بولمىغان ھەرىكەت ئوخشاش بولمىغان ھېسسىياتنى ئىپادىلەپ بېرەلەيدۇ. مەسىلەن، كۈلۈمسىرەش ئارقىلىق خۇشاللىقنى، چىشنى چىشلەش ئارقىلىق ئازاب - ئاغرىقنى، ئېغىز نىڭ چوڭ ئېچىلىشى ھاڭ - تاڭ قالغانلىقنى، بۇرۇن تۆشۈكىگىز نىڭ كېڭىيىشى ئارقىلىق ھاياجانلانغانلىقنى، لېۋىنى چىشلەش ئارقىلىق ئېچىكى ئازابنى، ئۇلۇغ - كىچىك تىنىش ئارقىلىق ھەيرانلىقنى، چوڭقۇر نەپەس ئېلىش ئارقىلىق كۆڭۈلنىڭ ئەمىن تاپقانلىقنى ئىپادىلىگىلى بولىدۇ.

قول ھەرىكىتىنىڭ ھېسسىياتنى ئىپادىلەشتىكى رولى، شەكلى تېخىمۇ كۆپ ۋە تېخىمۇ مۇرەككەپ. مەسىلەن، ساقالنى سىلاش بىرەر ئىشتا رازىمەنلىكنى ياكى خۇشاللىقنى، باشنى ياكى گەدەننى قاشلاش چىگىش مەسىلىگە دۇچ كەلگەنلىكنى ياكى بىرەر ئىشتا چارە ئىز دەۋاتقانلىقنى، مەيدىسىگە مۇشتلاش قەتئىي نىيەتكە كەلگەنلىكنى، ئالقاننى كۆكسىگە قويۇش ئارقىلىق ھۆرمەتنى، قول شىلتىش ئارقىلىق نارازىلىقنى، قولنى پۇلاڭلىتىش ئارقىلىق خوشلىشىشنى، قول سوزۇش ئارقىلىق موھتاجلىقنى، قولنى يوشۇرۇۋېلىش ئارقىلىق بىرەر نەرسىنى تاپشۇرغىلى ئۇنىماسلىقنى، باش بارماقنى كۆرسىتىش ئارقىلىق، قوشۇلۇش ياكى غەلىبىنى، كۆرسەتكۈچ بارماقنى قارشى تەرەپنىڭ كۆزىگە تەڭلەش ئارقىلىق قەتئىي بولدى قىلمايدىغانلىقنى ۋە كۆچلۈك غەزەپنى، چىمچىلاق بارمىقىنى كۆرسىتىش ئارقىلىق مەڭىتمەسلىكنى ئىپادىلىگىلى بولىدۇ.

قول ۋە بارماقنىڭ ھەر بىر ھەرىكىتى ئارقىلىق بىرەر ھېسسىيات ئىپادىلىنىدۇ. شۇڭا، قول ھەرىكىتىنىڭ ئۆز لايىقىدا بولۇشىغا ئالاھىدە دىققەت قىلىش كېرەك. ئەگەر قول ھەرىكىتى مۇۋاپىق بولمىغاندا كىشىلىك ئالاقىنىڭ ئۇنۇمى ياخشى بولمايدۇ. ھەتتا ئەكس تەسىر بېرىپ قويىدۇ. كىشىلىك ئالاقىدە سىلىق - سىپايە، مەزمۇنلۇق قول ھەرىكىتى ئارقىلىق ئۆز ھېسسىياتىنى ئىپادىلەشتەك ياخشى خىسلەتنى يېتىلدۈرۈش كېرەك. بولۇپمۇ ئەدەبىي ئەسەرلەردە ئىپادىلەنگەن بەدەن تىلى روھىي ھالەت، ھېسسىياتىغا تېخىمۇ ماسلىشىشى لازىم.

ئىما - ئىشارەت ئارقىلىق قارشى تەرەپ بىلەن پىكىر ئالماشتۇرغاندا شۇ ۋاقىتتىكى تىلسىز پىكىرلىشىش مۇھىتىغا، تىلسىز سۆزلىگۈچىنىڭ قىياپىتى، سىرتقى بەدەن سەزگۈ ئەزالىرىنىڭ ھەرىكىتى ۋە ئومۇمىي ھالىتىگە دىققەت قىلىپ تېخىمۇ مۇكەممەل، توغرا ئۇچۇرغا ئېرىشىشكە ماھىر بولۇش كېرەك. ئەگەر سىز ئاۋازسىز تىل شارائىتىدىكى ئۇچىنچى تەرەپ بولسىگىز، ئۆزىڭىز تۇرغان تىل شارائىتىدا قالغان ئىككى تەرەپنىڭ ئىما - ئىشارەت، ھەرىكەت ئارقىلىق ئىپادىلەنگەن كۆز قارىشىدىكى ئوخشاشلىقنىڭ ئىشقا ئېشىشىغا تۇسقۇنلۇق قىلماسلىقىڭىز كېرەك. زورمۇزور ئارىغا قىستۇرۇلۇۋالسىڭىز، مۇھىم نۇقتىنى مۇئەييەنلەشتۈرۈشكە تەسىر يەتكۈزۈپ قويىسىز.

ئومۇمەن كىشىلەرنىڭ ئىجتىمائىي ئالاقىسى ياكى سۆھبىتى ئاۋازلىق ياكى ئاۋازسىز تىلدىن ئىبارەت ئىككى قىسىمدىن تەركىب تاپقان ئىپادىلىنىش شەكلى ئارقىلىق ئىشقا ئاشىدۇ. شۇڭا، سۆزگە يارەمچى بولغان قاش - كۆز ھەرىكىتى، قول ھەرىكىتى، چىراي ۋە بەدەن قىياپەت ھەرىكەتلىرىنى توغرا ئىگىلىشىمىز ۋە توغرا ئىشلىتىشىمىز لازىم. بۇ ئەتراپىمىزدىكىلەر بىلەن دوستانە كەيپىياتتا خۇشال - خۇرام ياشىشىمىز دا، ئىناق - ئىتتىپاق ئۆتۈشىمىز دە، كىشىلىك قەدىر - قىممىتىمىز نى ئاشۇرۇشىمىز دا مۇھىم ئەھمىيەتكە ئىگە.

(ئاپتور: گۈما ناھىيەلىك 1 - ئوتتۇرا مەكتەپتە)

مۇھەررىر: نۇرگۈل روزى
ئىلخەت: 1448746602@qq.com